

Hem
Ernest
ing
way

Senis ir
jūra

baltos lankos

Ernest
Hemingway

senis ir jūra

Apysaka

Iš anglų kalbos vertė Romualdas Lankauskas

baltos lankos

UDK 821.111(73)-31
He-192

Versta iš:
Ernest Hemingway, *The Old Man and the Sea*,
London, 1957

Antrasis leidimas

Dailininkas
Zigmantas Butautis

Maketavo
Sigrīda Juozapaitytė

Šį leidinį draudžiama atgaminti bet kokia forma ar būdu, viešai skelbti, taip pat padaryti viešai prieinamą kompiuterių tinklais (internete), išleisti ir versti, platinti jo originalą ar kopijas: parduoti, nuomoti, teikti panaudai ar kitaip perduoti nuosavybėn.
Draudžiama šį kūrinių, esančių bibliotekose, mokymo įstaigose, muziejuose arba archyvuose, mokslinių tyrimų ar asmeninių studijų tikslais atgaminti, viešai skelbti ar padaryti visiems prieinamą kompiuterių tinklais tam skirtuose terminaluose tų įstaigų patalpose.

ISBN 978-9955-23-712-9

© Hemingway Foreign Rights Trust
© Romualdas Lankauskas,
vertimas į lietuvių kalbą, 1960, 1967, 1981, 1994, 2003, 2014, 2016
© Baltų lankų leidyba, 2016

Senis vienai vienas žvejojo su savo laiveliu Golfo srovėje ir per aštuoniasdešimt keturias dienas nieko nepagavo. Pirmąsias keturiasdešimt dienų su juo buvo berniukas. Bet po keturiasdešimt dienų, kai seniui vis tiek nepasisekė sužvejoti nė vienos žuvies, tėvai pasakė berniukui, kad senis yra tikras *salao*, vadinasi, paskutinis nevykėlis, ir liepė pereiti į kitą laivelį, kuris jau pirmą savaitę parvežė tris puikias žuvis. Berniukui buvo gaila žiūrėti, kaip senis kasdien grįžta tuščiomis, ir jis visada nubėgdavo į pajūrį, padėdavo jam parnešti susuktas virves arba kobinį, žeberklą ir burę, suvyniotą ant stiebo. Burė buvo užlopyta maišais nuo miltų ir suvyniota atrodė tarsi amžino pralaimėjimo vėliava.

Senis buvo liesas ir suvargęs, gilių raukšlių išvogotu sprandu. Nepavojingas odos vėžys, kurį sukelia saulės spinduliai, atsimušę nuo tropikų jūros paviršiaus, išmargino jo skruostus rudomis dėmėmis. Tos dėmės ėjo veidais žemyn ligi pat kaklo. Ant senio rankų juodavo gilūs randai, kuriuos išraižė virvė traukiant didelę žuvį. Tačiau nė vienas iš šių randų nebuvo naujas. Jie buvo seni nelyginant plyšiai išdžiūvusioje dykumoje.

Viskas jo buvo sena, išskyrus akis, o jos buvo tokios pat spalvos kaip jūra, linksmos ir drąsios.

– Santjagai, – tarė jam berniukas, kai juodu kopė į krantą, ant kurio buvo ištrauktas senio laivelis. – Aš vėl galiu plaukti su tavim. Mes jau uždirbome truputį pinigų.

Senis išmokė berniuką žvejoti, ir berniukas mylėjo jį.

– Ne, – tarė senis. – Tu pataikei į laimingą laivelį. Pasilik jame.

– Nejaugi tu neprisimeni, kaip aštuoniasdešimt septynias dienas nieko nepagavai jūroje, o paskui ištisas tris savaites mes kasdien ištraukdavom po didelę žuvį.

– Prisimenu, – tarė senis. – Aš žinau, tu ne todėl palikai mane, kad netikėjai.

– Mane tėtis privertė. Aš dar mažas ir turiu jo klausyti.

– Žinau, – tarė senis. – Taip ir turi būti.

– Jis nelabai tiki.

– Taigi, – tarė senis. – Tačiau mes tikime. Ar ne?

– Žinoma, – tarė berniukas. – Nori, aš tau pasitaisyu alaus Terasoje? O paskiau nunešim visus rykus namo.

– Kodėl ne? – tarė senis. – Jei žvejys vaišina žvejį...

Jie atsisėdo Terasoje, ir daugelis žvejų šaipėsi iš senio, bet šis nepyko ant jų. Senesnieji žvelgė į jį su užuojauta, nors ir stengėsi to neparodyti. Jie man-

dagiai šnekėjosi ir apie srovę, ir apie tai, į koki gylį buvo užmetę meškeres, ir kad stojo geri orai, ir ką jie matė jūroje. Tie, kuriems tą dieną pasisekė, jau buvo sugrižę iš žūklės. Išskrodę savo marlinus*, jie užvertė juos skersai dviejų lentų ir, po du paėmę už lentų galų, nunešė į žuvų sandėlį. Iš čia žuvys šaldytuvuose ėjo į Havanos turgų. Žvejai, kurie pagavo ryklių, pristatė juos į ryklių perdirbimo įmonę kitoje įlankos pusėje. Tenai žuvis pakabino ant blokų ir virvių, išėmė iš jų kepenis, nupjovė pelekus, nulupo odą, supjaustė mėsą pailgais gabalais ir pasūdė.

Kai vėjas pūsdavo iš rytų, jis atnešdavo ryklių perdirbimo įmonės smarvę; tačiau šiandien dvoko beveik nebuvo, nes vėjas pasisuko, ėmė pūsti iš šiaurės, o paskui ir visai nutilo. Terasoje buvo saulėta ir malonu.

– Santjagai, – tarė berniukas.

– Ką? – atsiliepė senis. Jis laikė rankoje savo stiklą ir galvojo apie senas dienas.

– Nori, prigaudysiu sardinių rytdienai?

– Ne. Geriau pažaisk beisbolą. Aš dar galiu irkluoti, o Rochelijas užmes tinklą.

– Paimk mane. Jeigu man negalima su tavim žvejoti, tai šiaip kuo nors tau padėsiu.

– Juk tu pavaišinai mane alumi, – tarė senis. – Tu jau tikras vyras.

* Marlinas – kardžuvės rūšis.

– Kiek metų aš turėjau, kai pirmą kartą paėmei mane į jūrą?

– Penkerius, ir tavęs vos neužmušė dar nenusilpus žuvis, kai aš įverčiau ją į laivelį ir ji vos nesuskaldė jo į šipulius. Prisimeni?

– Prisimenu, kaip ji blaškėsi ir plakė uodega, kaip sutrupino suoliuką, kaip tu trankei ją su kuoka. Prisimenu, tu nubloškei mane į laivelio priekį, kur gulėjo susuktos šlapios virvės; visas laivelis drebėjo, o tavo kuoka trinksėjo, lyg būtum medį kapojęs, ir salsvas kraujo kvapas sklido aplinkui.

– Ar tu iš tikrųjų tai prisimeni, o gal aš tau vėliau pasakojau?

– Aš prisimenu viską nuo tos dienos, kai mudu pirmą kartą drauge išplaukėm į jūrą.

Senis pažvelgė į jį paraudusiomis nuo saulės, patikliomis ir mylinčiomis akimis.

– Jeigu tu būtum mano sūnus, aš ir dabar surizikuočiau pasiimti tave kartu, – tarė jis. – Bet tu turi tėvą, motiną ir pataikei į laimingą laivelį.

– Prigaudyti tau sardinių? Aš taip pat žinau, kur galima gauti keturis prievilus.

– Dar liko jų nuo šiandien. Aš padėjau juos į dėžę su druska.

– Geriau aš tau atnešiu keturis šviežius prievilus.

– Vieną, – tarė senis.

Jis niekada neprarasdavo nei vilties, nei tikėjimo ateitimi, ir dabar jo dvasia stiprėjo, tarsi gaiviam vėjui papūtus nuo jūros.

– Du, – tarė berniukas.

– Tebūnie du, – sutiko senis. – Tu kartais nenu-
džiovei jų?

– Prireikus galėjau ir taip padaryti, – tarė ber-
niukas. – Bet aš juos pirkau.

– Ačiū, – tarė senis.

Jis buvo per daug paprastas, kad imtų galvoti, kada
pasidarė toks nuolankus. Tačiau jis žinojo, kad pasida-
rė toks, neprarasdamas nei garbės, nei tikro išdidumo.

– Jeigu srovė nepasikeis, rytoj bus geras oras, –
tarė senis.

– Kur tu žvejosi? – paklausė berniukas.

– Toli nuo kranto, o grįšiu, kai pasikeis vėjas.
Ketinu išplaukti prieš aušrą.

– Pasistengsiu saviškį prikaltėti, kad jis taip pat
žvejojų toliau nuo kranto, – tarė berniukas. – Tuo-
met mes galėsime tau padėti, jeigu užkibs didelė
žuvis.

– Taviškis nemėgsta per toli plaukti.

– Taip, – tarė berniukas. – Bet aš būtinai ką nors
pastebėsiu, ko jis negali matyti, kokį paukštį, o tada
jį prikaltėsiu plaukti paskui auksines skumbres.

– Argi jo akys tokios prastos?

– Jis jau beveik apako.

– Keista, – tarė senis. – Jis niekada negaudė vėž-
lių. Jie tai ir sugadina akis.

– Bet tu tiek metų gaudei vėžlius prie Moskito
kranto ir matai kuo puikiausiai.

– Aš – nepaprastas senis.

– O tau užteks jėgų ištraukti didelę žuvį?
– Manau, kad užteks. Viską nulemia įgudimas.
– Parneškime namo rykus, – tarė berniukas. – O paskiau aš paimsiu tinklą ir eisiu gaudyti sardinių.

Jie ištraukė iš laivelio žvejybos įrankius. Senis ant peties nešė stiebą, o berniukas – medinę dėžę su stipriai susuktomis rudomis virvėmis, kobinį ir žeberklą su kotu. Dėžė su jauku buvo palikta užpakalinėje laivelio dalyje kartu su kuoka, kuri naudojama stambiai žuviai apsvaiginti, kai ji pritraukiama prie laivelio. Niekas nebūtų apvogęs senio, tačiau burę ir virves reikėjo parnešti namo, kad nesudrėktų nuo rasos. Nors senis ir buvo tikras, jog niekas iš vietos gyventojų jo neapvogs, vis dėlto pagalvojo, kad laivelyje paliktas kobinys ir žeberklas gali tik be reikalo sugundyti žmogų.

Jie užkopė keliu iki senio lūšnelės ir įėjo į vidų pro atviras duris. Senis atrėmė stiebą su užvyniota bure į sieną, o berniukas šalia padėjo dėžę ir visa kita. Stiebas buvo bemaž tokio pat ilgio kaip ir lūšnelė. Lūšnelė buvo sukrauta iš kietų karališkosios palmės, vadinamos *guano*, lapų; joje stovėjo lova, stalas, kėdė, plūktinėje asloje išmūrytas ugniakuras. Čia senis virdavo su medžio anglimis. Ant rudų sienų, suklotų iš plokščių gyslotų *guano* lapų, kabėjo spalvoti Viešpaties Jėzaus širdies ir Nekaltosios Mergelės paveikslėliai. Tai buvo jo žmonos palikimas. Kadaisė čia kabėjo ir nuspalvinta žmonos fotografija, bet jis nukabino ją, nes ji per daug pabrėž-

davo jo vienatvę. Nuotrauka dabar gulėjo kampe ant lentynos, po švariais senio marškiniais.

– Ką turi vakarienei? – paklausė berniukas.

– Katiliuką geltonųjų ryžių su žuvimi. Nori?

– Ne. Namie pavalgysiu. Užkurti tau ugnį?

– Nereikia. Užsikursiu vėliau. O gal valgysiu ryžius nešildytus.

– Ar galiu paimti tinklą?

– Žinoma.

Jokio tinklo seniai nebuvo; berniukas prisiminė, kada jie pardavė jį. Tačiau juodu kiekvieną dieną apsimesdavo, kad senis turi tinklą. Nebuvo nei katiliuko su geltonaisiais ryžiais, nei žuvies, ir berniukas tai žinojo.

– Aštuoniasdešimt penki – laimingas skaičius, – tarė senis. – O ką, jeigu rytoj aš pargabensiu žuvį, kuri išdarinėta svertų tūkstantį svarų?

– Susirasiu tinklą ir prigaudysiu sardinių. Pasėdėsi ant slenksčio prieš saulutę?

– Taip. Aš turiu vakarykštį laikraštį, pasiskaitysiu apie beisbolą.

Berniukas nežinojo, ar senis iš tikro turi vakarykštį laikraštį, ar tai irgi prasimanymas. Tačiau jis išsitraukė jį iš palovės.

– Perikas davė jį man vyno krautuvėje, – paaiškino senis.

– Aš prigaudysiu sardinių ir sugrįšiu. Padėsiu jas kartu ant ledo, o rytą pasidalysim. Kai sugrįšiu, tu papasakosi man apie beisbolą.

– „Jankiai“ negali pralošti.

– Kad tiktai jų nesupliektų Klivlando „Indėnai“.

– Pasitikėk „Jankiais“, sūneli. Prisimink didįjį Di Madžio.

– Aš bijau ne tik Klivlando „Indėnų“, bet ir Detroito „Tigrų“.

– Būk ramus. Nejaugi tu dar pradėsi bijoti ir Sinsinačio „Raudonųjų“, ir Čikagos „Baltųjų kojinių“?

– Perskaityk viską, papasakosi man, kai grįšiu.

– Ar tau neatrodo, kad mums reikėtų nusipirkti loterijos bilietą su skaičiumi aštuoniasdešimt penki? Rytoj aštuoniasdešimt penkta diena.

– Galime nusipirkti, – tarė berniukas. – Bet gal geriau pirkti su skaičiumi aštuoniasdešimt septyni? Juk aną kartą praėjo aštuoniasdešimt septynios dienos.

– Niekas dusyk nesikartoja. O tu galėtum gauti aštuoniasdešimt penktą?

– Aš užsakysiu.

– Viengubą. Už pustrečio dolerio. Iš ko mums juos pasiskolinti?

– Niekai. Aš bet kada galiu pasiskolinti pustrečio dolerio.

– Aš turbūt irgi galėčiau. Tačiau stengiuosi nesiskolinti. Iš pradžių tu skolinies, o paskiau prašai išmaldos.

– Nepersišaldyk, seni, – tarė berniukas. – Neužmiršk, kad dabar jau rugsėjis.

– Tai mėnuo, kada pasirodo didžiosios žuvys. Kiekvienas moka žvejoti gegužę.

– Na, aš eisiu sardinių gaudyti.

Kai berniukas sugrįžo, saulė buvo jau nusileidus, o senis miegojo kėdėje. Berniukas paėmė nuo lovos seną kareivišką antklodę ir uždengė ja kėdės atkalnę ir senio pečius. Tai buvo nepaprasti pečiai – galingi, nors ir labai seni; sprandas taip pat buvo stiprus, ir raukšlių nesimatė, kai senis miegojo, nulenkęs galvą. Jo marškiniai buvo ne mažiau sulopyti negu burė, o lopai išblukę nuo saulės nelygiomis dėmėmis. Senio veidas vis dėlto buvo labai senas ir dabar, per miegą, kai akys buvo užmerktos, atrodė lyg negyvas. Laikraštis gulėjo ant kelių, prispaustas alkūne, kad nenupuštų vakaro vėjas. Jis buvo basas.

Berniukas nežadino jo ir nuėjo, bet kai vėl sugrįžo, senis tebemiegojo.

– Gana miegoti, – tarė berniukas, dėdamas ranką jam ant kelių.

Senis pravėrė akis, ir valandėlę jam atrodė, kad jis grįžta iš kažkur labai toli. Paskiau nusišypsojo.

– Ką atnešei? – paklausė jis.

– Vakarienę, – tarė berniukas. – Tuojau mes vakarieniam.

– Aš nelabai alkanas.

– Eikš čia ir valgyk. Nevalgęs žuvų negaudysi.

– Man tekdavo, – tarė senis keldamasis.

Jis paėmė laikraštį ir sulenkė jį; paskiau ėmė dėlioti antklodę.

– Nenusiimk antklodės, – tarė berniukas. – Kol aš gyvas, tau neteks žvejoti nevalgiusiam.

– Tada saugok save ir gyvenk kuo ilgiau, – tarė senis. – O ką mudu valgysim?

– Juodųjų pupų su ryžiais, keptų bananų ir troškintos jautienos.

Berniukas atnešė maistą su metaliniais dubenėliais iš Terasos. Peilius, šakutes ir šaukštus, atskirai suvyniotus į popierines servetėles, jis buvo susidėjęs į kišenę.

– Kas tau visa tai davė?

– Martinas. Restorano šeimininkas.

– Reikės jam padėkoti.

– Aš jau padėkojau, – tarė berniukas. – Gali nesirūpinti.

– Aš jam duosiu didelės žuvies papildvę, – tarė senis. – Juk jis ne pirmą kartą mums padeda?

– Tai jau ne pirmą.

– Tada vienos papildvės neužteks. Jis mums labai geras.

– Jis nepašykštėjo net alaus.

– Aš labiausiai mėgstu konservuotą alų.

– Žinau. Bet čia yra „Hatney“ alus buteliais. Butelius aš jam gražinsiu.

– Tu iš tikrųjų šaunus, – tarė senis. – Gal jau valgysim?

– Aš seniai raginu tave, – švelniai prikišo jam berniukas. – Ir neatidarau dubenėlių, kol tu neatsisėsi prie stalo.

– Aš jau pasiruošęs, – tarė senis. – Juk reikėjo man nusiprausti.

„Kur tu galėjai nusiprausti?“ – pagalvojo berniukas. Vanduo buvo už dviejų kvartalų. „Reikės atnešti jam vandens, muilo ir padorų rankšluostį. Kodėl aš toks nerūpestingas? Reikia gauti jam kitus marškinius ir žieminį švarką, kokio nors apavo ir dar vieną antklodę.“

– Gardi mėsa, – tarė senis.

– Papasakok man apie beisbolą, – paprašė jį berniukas.

– Amerikos lygoje pirmauja „Jankiai“, kaip aš ir sakiau, – patenkintas sumurmėjo senis.

– Bet šiandieną jie pralošė, – tarė berniukas.

– Tai nieko nereiškia. Didysis Di Madžio vėl geros formos.

– Jis vienas – tai dar ne visa komanda.

– Suprantama. Tačiau jis viską nulemia. Kitoje lygoje – Bruklino ir Filadelfijos – aš už brukliniečius. O paskiau aš prisiminiau Diką Saizlerį. Tai pasiutusiai smūgiuodavo per rungtynes senajame parke!

– Niekas su juo nesusilygins. Jis muša toliausiai už visus.

– Atsimeni, jis ateidavo į Terasą? Aš norėjau jį pakviesti žūklėn, bet nediršau. Tada aš paprašiau, kad tu jį pakviestum, bet ir tu neišdiršai.

– Prisimenu. Padariau klaidą. Jis tikriausiai būtų sutikęs. Ir mes būtume turėję ką prisiminti iki pat mirties.

– Kad taip didįjį Di Madžio pasiėmus su savim į žūklę, – tarė senis. – Sako, jo tėvas buvo žvejys. Gal jis ir pats kada nors buvo vargšas ir nepasididžiuotų.

– Didžiojo Saizlerio tėvas niekada nebuvo vargšas; jis žaidė tikrose komandose, kai jam buvo tiek metų, kiek man dabar.

– Kai aš buvau tavo metų, tarnavau junga burlaivyje, kuris plaukiojo Afrikos pakraščiu. Ir vakarais matydavau liūtus pakrantėje.

– Tu man jau pasakojai.

– Apie ką mudu kalbėsime: apie Afriką ar apie beisbolą?

– Geriau apie beisbolą, – tarė berniukas. – Papasakok man apie didįjį Džoną Makgrou.

– Jis seniau taip pat užsukdavo į Terasą. Įsigėręs jis būdavo šiurkštus ir sunkiai sukalbamas. Jo galva buvo pramušta tiek beisbolui, tiek arkliams. Jis visados nešiodavosi kišenėje lenktynių programas ir, kalbėdamas telefonu, minėdavo arklių vardus.

– Jis buvo puikus treneris, – tarė berniukas. – Mano tėvas sako, kad jis buvo geriausias treneris pasaulyje.

– Todėl, kad jis pasirodydavo čia dažniau už kitus, – tarė senis. – Jeigu Diurošė kasmet būtų atvažiavęs pas mus, tavo tėvas jį laikytų geriausiu treneriu.

– O kas, anot tavęs, geresnis treneris? Lukas ar Maikas Gonsalesas?

– Aš manau, kad jie vienas už kitą ne prastesni.
– O geriausias žvejys esi tu.
– Ne. Aš pažinojau ir geresnių.
– *Qué va!* – tarė berniukas. – Pasaulyje yra daug gerų žvejų, yra ir labai puikių. Tačiau tokių kaip tu nėra.

– Ačiū. Tu pradžiuginai mane. Tikiuosi, kad neužsikabins per daug didelė žuvis ir tau neteks nusi-vilti manim.

– Nėra tokios žuvies, kurios tu neįveiktum, jeigu tebesi toks stiprus kaip anksčiau.

– Aš galbūt silpnesnis, negu man atrodo, – tarė senis. – Tačiau esu įgudęs ir kupinas pasiryžimo.

– Dabar eik gulti ir pailsėk iki ryto. Aš nunešiu indus į Terasą.

– Na, tai labos nakties. Rytą pažadinsiu tave.

– Tu man kaip koks žadintuvas.

– Mano žadintuvas – senatvė. Kodėl seniai taip anksti keliasi? Nejaugi todėl, kad nori pailginti nors šią dieną?

– Nežinau, – atsakė berniukas. – Tiktai žinau, kad jauni miega ilgai ir kietai.

– Prisimenu tai. Pakelsiu tave laiku.

– Aš nemėgstu, kai mane žadina anas žvejys. Tarsi aš turėčiau jo klausyti.

– Suprantu.

– Labanakt, seni.

* Ką tu! (Isp.)